

TILLY VAN WIJK, ASHRAM COLLEGE:

**'VERANDERING
MAAKT PER DEFINITIE
KWETSBAAR'**

VO MAGAZINE

Project Leren Verbeteren: voorkomen is beter
/ Dossier: overgang primair-voortgezet
onderwijs / De strijd van Vera Bergkamp
(D66) tegen pesten / 'Online zijn jongeren
kwetsbaar', waarschuwt Wouter Steijn

Magazine voor voortgezet onderwijs
december 2014 / jaargang 9

3

Nieuwe regelgeving overgang po-vo

SOEPEL VAN DE BASISSCHOOL NAAR DE BRUGKLAS

De overstap van basisschool naar de brugklas kan en moet veel soepeler verlopen. Scholen in het basis en voortgezet onderwijs zoeken samen naar de beste uitwerking van de nieuwe regelgeving en kiezen daarbij vaak een eigen aanpak. Een overzicht van hun tips en het laatste nieuws over de regelgeving.

Tekst: Carolien Nout / Illustratie: Ad Kolkman

Elkaar beter kennen, over de ‘muurtjes’ kijken en korte lijnen als er problemen moeten worden opgelost. Dat vinden Irma Pieper en Edward Harmsen het grootste winstpunt nu zij als vertegenwoordigers van respectievelijk po- en vo-scholen in en rond Zutphen nauw samenwerken om de overgang van basisschool naar het voortgezet onderwijs soepeler te laten verlopen. Pieper is directeur van het Montessori kindcentrum de Plotter en spreekt in het overleg namens 22 basisscholen: “De zorg van het primair onderwijs stopt niet bij groep 8 en de zorg van het vo begint niet pas in de brugklas. Nu wij elkaar snel weten te vinden, kunnen we dat gemakkelijker waarmaken. We denken niet vanuit concurrentie maar willen, met behoud van ieders eigenheid, leerlingen optimaal plaatsen. Dat is ons gemeenschappelijke doel.”

‘Je moet geloven in ieder kind’

Veel scholen rond Zutphen hadden al afspraken over de overdracht van leerlingen, maar nu de partijen het overleg geïntensiveerd hebben, is het meer gaan leven, voegt Harmsen toe. De afdelingsleider vertegenwoordigt het Baudartius College in de werkgroep PO-VO Zutphenbreed. Deze werkgroep bestaat uit zes vertegenwoordigers van vo-scholen en vier afgevaardigden die ruim honderd basisscholen vertegenwoordigen, met een onafhankelijke voorzitter. Alle scholen hebben onlangs

een convenant ondertekend waarin de afspraken over de overgang zijn vastgelegd. Zo werken de scholen nu allemaal volgens een vast stappenplan aan de plaatsing van leerlingen. Ook de terugkoppeling over hun schoolloopbaan is geregeld. Er zijn afspraken over het onderwijskundig rapport, dat niet alleen de minimale informatie over een leerling en het schooladvies bevat, maar ook specifieke ontwikkelingskenmerken (met toestemming van de ouders). De basisscholen, zo is afgesproken, geven een enkelvoudig advies. Deze en andere afspraken kwamen tot stand door de leerling centraal te stellen en te vertrouwen op elkaars professionaliteit, aldus Harmsen en Pieper.

Struikelmoment

Rond Zutphen maken jaarlijks zo’n 2500 basisschoolleerlingen de overstap naar het voortgezet onderwijs. In heel Nederland gaat het om circa 175.000 leerlingen. Een overstapmoment binnen het onderwijs kan een struikelmoment zijn voor leerlingen, of ze nu van de basisschool naar de brugklas gaan, of van het voortgezet naar vervolgonderwijs. Als ze niet in de onderwijsrichting terechtkomen die bij ze past, kan dat verstrekende gevolgen hebben: leerlingen raken gedemotiveerd, verlaten de school en krijgen minder kansen op de arbeidsmarkt.

naar het voortgezet onderwijs

maar stel dat de didactische visies niet zijn afgestemd...
en is er wel een gezamenlijk begrippenkader?
en welke rol hebben toets resultaten op de aanpak naar leerlingen toe?

Nadruk en controle op rendement in het voortgezet onderwijs leiden ertoe dat scholen nieuwe leerlingen strenger selecteren, constateerde de Onderwijsraad begin dit jaar in een advies. Leerlingen uit sociaal zwakkere milieus en laatbloeiers krijgen daardoor minder ruimte om te groeien in hun onderwijsloopbaan. Geef deze leerlingen meer ruimte, bepleit het adviesorgaan. Een soepele overgang met aansluitende lesprogramma's moet ervoor zorgen dat ieder kind op de juiste plaats in het voortgezet onderwijs terecht komt. Dat is de afgelopen jaren uitgewerkt in een aantal wetten en regels. De nieuwe Wet eindtoetsing po en de zorgplicht passend onderwijs hebben consequenties voor de eindtoets po, de positie van het schooladvies en de

toelating tot het vo. Om scholen hierover te informeren en hen te helpen de overgang van leerlingen samen zo goed mogelijk te organiseren, hebben de VO-raad en PO-Raad een website gelanceerd:

nieuweregelgevingovergangpo-vo.nl.

Schooladvies weegt zwaar

Het schooladvies, dat voor 1 maart moet worden uitgebracht, krijgt voortaan meer gewicht; het is leidend voor de toelating in het voortgezet onderwijs. De score op de verplichte eindtoets is aanvullend en fungeert als een onafhankelijke, tweede 'check'. Vo-scholen mogen geen extra eisen stellen aan nieuwe leerlingen. Ze mogen wel andere gegevens opvragen over de leerling, maar deze

VOORBEELDEN UIT DE REGIO

Friese plaatsingswijzer: op basis van het leerlingvolgsysteem vanaf groep 6 en aanvullende gegevens bepaalt een plaatsingscommissie het profiel van een leerling en daarmee het schooladvies.

POVO Utrecht: Utrechtse schoolbesturen en de gemeente hebben afspraken gemaakt over het proces van aanmelding en inschrijving. Deze afspraken zijn vastgelegd in de zogenaamde POVO-procedure,

waaraan alle Utrechtse vo-scholen zich committeren. Zie **sterkvo.nl**.

De Waterlandse overstap: een stappenplan in kleuren waarin de stappen, taken en verantwoordelijkheden voor alle betrokkenen zijn vastgelegd met een tijdlijn. Kijk op **samenwerkingsverbandvowaterland.nl**

De Lokale Educatieve Agenda (Nijkerk): **leanijkerk.nl**

Steunpunt Passend Onderwijs VO

Het Steunpunt Passend Onderwijs VO informeert, adviseert en ondersteunt scholen, schoolbesturen en samenwerkingsverbanden in het voortgezet onderwijs bij de invoering van passend onderwijs. Op de website van het steunpunt zijn handreikingen en praktijkvoorbeelden te vinden. Er is een helpdesk voor scholen met vragen over passend onderwijs en het steunpunt biedt kosteloos ondersteuning aan, in de vorm van een workshop- en trainingsaanbod en deskundige begeleiding op maat. Ga voor meer informatie naar steunpuntpassendonderwijs-vo.nl.

zijn niet bepalend voor de toelating tot een schoolsoort (vmbo, havo of vwo). Regionaal kunnen scholen onderling afspraken maken over de gegevens die bij het schooladvies worden betrokken.

Wat niet verandert, is dat vo-scholen een eigen toelatingsbeleid kunnen voeren op basis van de grondslag van de school en aanvullende toelatingseisen kunnen stellen voor profielklassen, zoals tweetalig onderwijs, kunst, dans of sport. Ook kan de school eigen beleid voeren voor de plaatsing van leerlingen, zoals een lotingsprocedure of voorrang voor broertjes of zusjes.

Voorwaarde is dat het toelatingsbeleid van de school consistent en transparant is.

Omdat het schooladvies leidend is voor de toelating tot het voortgezet onderwijs, is het van groot belang dat het van hoge kwaliteit is. Uit onderzoek van de Onderwijsinspectie blijkt dat basisscholen over het algemeen zorgvuldig omgaan met schooladviezen. Toch is meer kennis over de manier waarop een goed gefundeerd schooladvies tot stand komt nuttig. Daarom heeft het onderzoeksinstituut ITS op basis van literatuur- en praktijkonderzoek een handreiking gemaakt voor het opstellen van een goed schooladvies. De handreiking is binnenkort via de website te downloaden. Het advies goed onderbouwen, alert zijn op onder advisering en goede communicatie met ouders: dat is voor basisscholen een belangrijke opdracht.

Vertrouwen

Het voert te ver om op deze plaats alle details van de nieuwe regelgeving te bespreken; die zijn - met een lijst veelgestelde vragen - te vinden op de website nieuweregelgevingovergangpo-vo.nl. Hoofdzak is dat vo- en po-scholen met elkaar in gesprek moeten gaan om afspraken te maken over de stap naar de brugklas. "Zorg ervoor dat je niet in een wij/zij-stelling komt", zegt Jessica Tissink, die als beleidsmedewerker bij de VO-raad nauw betrokken is bij dit onderwerp. "Po- en vo-scholen moeten dit samen oplossen en vertrouwen op elkaars professionaliteit. Er zijn veel mogelijkheden

om maatwerk te bieden. Maar de betrokken partijen moeten er wel tijd in investeren."

Op een aantal bijeenkomsten die de VO-raad, de PO Raad en het Steunpunt Passend Onderwijs VO over dit onderwerp organiseerden, bleek dat veel scholen de regels best ingewikkeld vinden. Er zijn bijvoorbeeld vragen over heroverweging: de aanpassing van het schooladvies als de eindtoets een ander, hoger beeld geeft, dan eerst werd geadviseerd. Die heroverweging is wettelijk verplicht. Leerlingen over wie twijfel bestaat, moeten in het voortgezet onderwijs op een zo hoog mogelijk niveau instromen. Mocht blijken dat dit toch te hoog gegrepen is en de leerling 'afstroomt', dan heeft dit geen negatief effect op het onderbouwrendement van de vo-school. De inspectie baseert zich dan op het oorspronkelijke advies van de basisschool (en dus niet op het naar boven bijgestelde advies).

"Voor ons is heroverweging niet de belangrijkste kwestie", legt Harmsen van PO-VO Zutphen-breed uit. "Er zit natuurlijk wel enige spanning op, omdat je als vo-school je formatie op tijd moet regelen, dus als een leerling laat geplaatst wordt, kan dat lastig zijn. Maar in de praktijk komt dat niet zo vaak voor en vinden we altijd een oplossing."

Kijkbezoek

De deelnemende scholen aan het Zutphense overleg steken ook tijd en energie in bijeenkomsten om elkaars onderwijs beter te leren kennen. Leerkrachten van de bovenbouw po, veertig in totaal, hebben zes vo-scholen bezocht, meegedraaid in de lessen en zijn uitgebreid geïnformeerd over de schoolsystemen en -afdelingen. "Een groot succes", zegt Pieper tevreden. Volgend jaar zal het kijkbezoek de andere kant opgaan: dan komen vo-docenten naar de basisscholen toe.

Dat de samenwerking nu op poten is gezet, is geen reden om achterover te leunen, vindt Harmsen. "We blijven alert. We kijken in november hoe het gaat met de nieuwe leerlingen in het vo. Daarnaast analyseren we elk jaar de op- en afstroom van de brugklas tot en met het eindexamen om te kijken op welk niveau de leerling

Overstapservice Onderwijs (OSO)

Overstapservice Onderwijs (OSO) is het geheel van afspraken, standaarden en beveiligde verbindingen dat de veilige digitale overdracht van studie- en begeleidingsgegevens van een leerling vanuit de leerlingadministratie van de ene naar de andere school mogelijk maakt. Het overstapdossier kan naast gegevens over de leerling, de school en het overstapadvies ook toetsresultaten, een handelingsplan of andere informatie bevatten. Deelnemende

scholen kunnen zo op een veilige en snelle manier informatie aan elkaar overdragen. OSO organiseert regelmatig workshops en presentaties, waarin de kwalificatie voor een school direct geregeld kan worden. Tot 31 december 2014 is ondersteuning van de OSO-servicedesk bij het kwalificatietraject nog kosteloos. Lees meer op overstapserviceonderwijs.nl.

zich bevindt ten opzichte van het basisschooladvies. Wat kunnen we leren van die informatie?” Ook met de resultaten van een enquête onder brugklassers over de overstap zal de werkgroep aan de slag gaan. Pieper: “Dat houdt ons wakker. Want leerlingen kunnen ons op zaken wijzen waar wij als volwassenen niet aan denken.”

De scholen in Zutphen wisselen hun informatie digitaal uit via de Overstapservice onderwijs (zie kader). Toch is er nog een grijs gebied over wat nu wel en niet is toegestaan volgens de privacywet. “Het zou fijn zijn als de besturenorganisaties daar meer duidelijkheid over kunnen geven”, zegt Pieper.

De zorg van het primair onderwijs stopt niet bij groep 8 en de zorg van het vo begint niet pas in de brugklas

Op nieuweregelgevingovergangpo-vo.nl zijn meer voorbeelden te vinden van samenwerking. Zo zijn er in de regio Helmond afspraken gemaakt over een gedetailleerd tijdplan, een elektronisch overdrachtssysteem en een vaste aanmeldingsperiode (zie ook pagina 30 en verder). Een vervroegde aanmelding van zorgleerlingen en een herplaatsingsprocedure voor leerlingen die buiten de boot dreigen te vallen, bijvoorbeeld omdat de school de benodigde zorg niet in huis heeft, zijn twee belangrijke ingrediënten van de procedure van BOVO Haaglanden. De scholen die deelnemen aan BOVO Haaglanden, zorgen voor een warme overdracht van alle leerlingen. Zij organiseren in juni een uitwisselingsmarkt waar po- en vo-scholen de leerlingen bespreken. In november is er een terugkoppeling, als leerlingen een paar maanden voortgezet onderwijs achter de rug hebben.

Zorgleerlingen

Scholen hebben een zorgplicht voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften. Mocht een school niet de juiste ondersteuning kunnen bieden, dan moet een passende plek worden gezocht, zodat de leerling in elk

geval op een schoolsoort terecht komt die past bij het schooladvies. Het betreffende samenwerkingsverband moet, net als bij de overgang van po naar vo, een toelaatbaarheidsverklaring afgeven. Voor de toelating tot het praktijkonderwijs geldt dezelfde werkwijze als voorheen. Het uiteindelijke besluit over de toelating tot het praktijkonderwijs ligt bij de regionale verwijzingscommissie (rvc) en na 1 januari 2016 bij het samenwerkingsverband. Jan Hofman, locatieleider van Accent Nijkerk, school voor praktijkonderwijs, is al vanaf 2008 bezig om de stap naar de brugklas in en rond Nijkerk zo vloeiend mogelijk te laten verlopen. Hij is gedreven: “Je moet geloven in ieder kind.” Daardoor weet hij ook anderen te enthousiasmeren. Het begon met een project in het voortgezet onderwijs rondom een gezamenlijk thema over gezondheid. Basisscholen werden hierbij betrokken en dat leidde uiteindelijk tot diepgaande samenwerking: het uitwerken van doorgaande leerlijnen voor taal, rekenen en techniek. Er zijn ook doorgaande onderwijszorglijnen ontwikkeld: vanaf de peuterspeelzaal naar de basisschool en naar het voortgezet onderwijs. Hofman: “Leer elkaar kennen en weet wat anderen in huis hebben. Dat is de eerste stap. Nu houden wij gezamenlijke studiedagen en kijken we bij elkaar in de klas.” Onder de noemer van de Lokale Educatieve Agenda werken alle betrokkenen met elkaar aan betere overgangen: gemeenten, scholen, voorschoolse instellingen. Er is bijvoorbeeld een afstemmingsdocument dyslexie opgesteld, om leesproblemen en dyslexie eenduidig te diagnosticeren en aan te pakken. Op dit moment wordt gewerkt aan een sociale kaart van Nijkerk die een overzicht geeft van de zorgprofielen van alle scholen: waar zij goed in zijn en welke expertise zij zorgleerlingen kunnen bieden. “Zo voorkomen we dat leerlingen ver moeten reizen. Dat is natuurlijk voor leerlingen veel prettiger en het is ook nog voordeliger”, legt hij uit.

Verlengde leertijd

Ook vanuit een ander perspectief wordt gewerkt aan een betere overgang tussen de basisschool en het voortgezet onderwijs: met verschillende vormen van verlengde

'Leer elkaar kennen en weet wat anderen in huis hebben. Dat is de eerste stap'

leertijd. De VO-raad heeft daar de afgelopen jaren actief aan meegewerkt en er zijn diverse pilots geweest. Schakelklassen of zomerscholen kunnen ervoor zorgen dat leerlingen beter doorstromen. Onlangs heeft de minister van Onderwijs daar extra geld voor beschikbaar gesteld. Met de G37 (grote gemeenten) is afgesproken dat het aantal schakelklassen en zomerscholen sterk wordt uitgebreid, van 525 naar 1.380 schakelklassen en van 30 naar 220 zomerscholen in 2015. In 2014 zijn al 1.011 schakelklassen en andere vormen van verlengde leertijd en 214 zomerscholen gerealiseerd.

Duidelijk is dat scholen in het primair en voortgezet onderwijs niet alleen door de nieuwe regelgeving werken aan een soepeler overstap voor leerlingen. Voor dit doel worden ook praktische werkafspraken en gezamenlijke procedures uitgewerkt. Grote winst is te behalen in betere onderlinge contacten, begrip voor en kennis van elkaars onderwijs en ondersteuning. Dat geeft leerlingen vleugels bij zo'n belangrijke overstap in hun schoolloopbaan. ■

Meer weten?

- Op 9 december organiseren de VO-raad, de PO-Raad en het Steunpunt Passend Onderwijs VO een bijeenkomst om bestuurders, schoolleiders en andere betrokkenen te informeren over de nieuwe regelgeving. Kijk in de agenda op vo-raad.nl.
- Meer informatie op: nieuweregelgevingovergangpo-vo.nl of het themadossier op vo-raad.nl; onderwijstijdverlenging.nl met informatie, voorbeelden en tools; overgangpovo.nl van KPC-groep, een website met veel praktische informatie voor scholen en samenwerkingsverbanden.

COLUMN

HENDRIK-JAN VAN ARENTHALS

TRANSITIE

Even een vraag onder elkaar: hebt u uw transitieplan al gereed? Een buitenstaander zal wellicht denken: 'transitie'? Zou het soms gaan over de transitie naar passend onderwijs? Of integratief onderwijs? Gepersonaliseerd onderwijs? Gaat het misschien over de afstemming vanuit het onderwijs met de transitie jeugdzorg, AWBZ of WMO? Of draait het wellicht om de transitie die, na het afschaffen van de FPU, de Bapo en het ophogen van de pensioenleeftijd, nodig is in 'levensfasebewust personeelsbeleid'?

Geenszins! Als echte fijnproever van het voortgezet onderwijs weet u dat dit niet gaat om trivia, maar om wat er echt toe doet: het taakbeleid, de spreiding van de lesweken over de 37,8 onderwijsweken, de klassengrootte, de lessentabel, de werkdruk. Oh ja, daarbij willen we natuurlijk wel zo veel mogelijk werkgelegenheid behouden. En inderdaad, goed dat u het vraagt, dat geldt ook in krimpgebieden en doet natuurlijk niets af aan die glasheldere, 'tripartiete overeenkomst'.

U hebt ook gehoord van scholen waar aan het taakbeleid wordt gerefereerd als 'het t-woord', of een Potteriaans 'dat wat niet genoemd mag worden'. U kent die collega's waar discussies over gedifferentieerde opslagfactoren, vermengd met de beleving van werkdruk, ooit zo knusse familieculturen voor altijd hebben veranderd. Maar u hoort daar als echte liefhebber, relaxt en volledig in control, uiteraard niet bij. U valt niet over een voetnootje in de nieuwe cao. En bij vragen naar aanleiding van vakbondsonderzoekjes over grote klassen verwijst u laconiek naar een jarenlang beknibbelende overheid, die reparatie van bezuinigingen doodleuk presenteert als 'nieuwe investeringen'.

Inhoudelijk hebt u ten slotte natuurlijk uw verhaal al lang gereed. Waar we altijd uit moesten gaan van de geplande uren onderwijs, rekt u nu met de GGO-prognose: gemiddelde gerealiseerde onderwijstijd. Een examendocent, iemand met lesvrije uren, iemand met een hoog ziekteverzuim, iemand bij wie veel lessen uitvallen door nascholing en vergaderingen (bijvoorbeeld over het transitieplan): wie komt er bij u eigenlijk nog wel aan 750 uren contacttijd? Het transitieplan: er zijn veel moeilijke dingen in ons vak, maar soms komt er weer eens iets langs waar je echt naar uit kunt zien. Daar doen we het toch voor, collega?